

בדיקה (חדש האביב [לבעל הפלא יועץ]). או שהפירוש הוא שהתפלל עליו שיטעה בהוראה פשוטה, ועל ידי כך יתן אל לבו לבדוק שאר הוראותיו שמא גם בהם נפלה טעות, ומתוך כך יבין שטעה בהוראה זו, שרבה לא חזר בו והתיר אשת כהן ללא חליצה, אלא הסתפק בדין זה וסבר שצריכה חליצה מספק (פרי צדיק שם).

■ להלכה, ולד שמת תוך שלשים יום ללידתו, ולא היה לאביו זרע אחר, ועמדה אמו והתקדשה או נישאת לאחר, אם ישראל הוא תחלוץ ותשב עם בעלה, ואם כהן הוא אינה חולצת [כרבינא משמיה דרבא] (שו"ע אה"ע קסד, ז).

לא לכל אָמֵר רבֵי הַיְהוּדָה אַנְדְרוּגִינוּס זָכָר הוּא, וממה שרוב חסדי מבאר טעמו של רבי יהודה, משמע שסובר שהלכה כמותו (רי"ף בשם יש אומרים). ויש סובר, שאין הלכה כרבי יהודה (שם בשם 'און'). ■ להלכה, מילת אנדרוגינוס אינה דוחה שבת (שו"ע יו"ד רסו, י), שנשאר הרי"ף בספק אם הלכה כרבי יהודה (משכונות יעקב יו"ד סד).

'הַזָּכָר' וְלֹא טְמִימִים וְאַנְדְרוּגִינוּס וְכוּ, שמייטור האות ה"א של 'הזכר' למדים, שצריך שיהיה ודאי זכר בשביל שיהא ערוך ערך של זכר, ומייטור של תיבת 'אום' נקבה למדים, שצריך שתהיה נקבה ודאי בשביל שיהא ערכה ערך של נקבה (רש"י), ומה שצריך פסוק (להלן קלו, א) לרבות אנדרוגינוס למילה [הרי מאחר ואין פסוק למעט, אין צורך בפסוק לרבות], משום שלולי ריבוי זה היינו למדים מערכין שכשם שאין ערכו של ערך זכר, כך לא יהא נימול כזכר (תוס'). ובכורות (מב, א) מגיה רב חסדי את הברייתא ומוחק ממנה תיבת 'טומטום', שסובר שטומטוס נערך, כיון שהוא ספק זכר ספק נקבה, ואנדרוגינוס הוא בריה בפני עצמה (ועיין תוס' שהאריכו לבאר בענין זה אם צריך פסוק למעט ספק).

יְכוּל לֵאמֹר: הֲיֵא בְעֶרְךָ אִישׁ אֶבֶל? הֲיֵא בְעֶרְךָ אִשָּׁה, שולוא הדרשה הממעטת מערך זכר, לא היינו אומרים מסברא שמדין 'ספק ממון לקולא' אינו חייב יותר מערך נקבה, משום שספק ממון הנובע מאיסור, נדון כספק איסור ולא כספק ממון, ו'ספיקא דאורייתא לחומרא', וגם כאן הוא ספק איסור 'בל יחל דברו' (עולת שלמה ערכין ד, ב). או שהפסוק מלמד שגם אם לבסוף נקדע עור הטומטום והתגלה שהוא זכר, כיון שבשעת הנדר היה טומטום שמינו ספק, על חל הנדר (שפת אמת ערכין שם).

אם אֵשֶׁת כֹּהֵן הִיא אֵינָה חוֹלְצָת, שבאשת כהן שאם תחלוץ תהיה אסורה לו, וסומכים על דעת חכמים שאינו נפל, ולפיכך אינה חולצת (רש"י, וכמבואר בגמ' ביבמות לו, א). ודוק אם נתקדשה לו ועדיין לא נשאת, וכלשון הגמ' 'עמדה ונתקדשה', אבל אם נשאת, גם אשת כהן חולצת, כיון שנשואה אינה נאסרת בחליצת ספק (ערוך לר שם לו, ב. ושלא כדעת התוס' ביבמות המובא להלן שגם משנשאת אינה חולצת). ויש שכתב, שמה שאשת כהן אינה חולצת, אינו משום שאם תחלוץ תאסר [וכדעת רש"י], שהרי בגמ' ביבמות (כ, ב) מבואר שכהן שנשא ספק חלוצה אין מוציאין מידו, משום שאיסור חלוצה לכהן הוא רק מדרבנן, ואם כן גם כאן אם תחלוץ לא תצא כיון שהחליצה היא חליצת ספק, אלא הטעם שאינה חולצת, משום שאם תחלוץ יוציא לעז על בניה שהם בני חלוצה (תוס'). ויש שביאר, שהטעם שאינה חולצת הוא כדי שלא יבואו להתיר חלוצה לכהן, והחילוק בין הסוגיות הוא, ששם מדובר שנישאת לאחר חליצת הספק, ובאופן זה יאמרו הרואים שהכהן ידע שלא היתה חייבת חליצה ולכן נשאה, לא כן כאן שמדובר כשבה לחלוץ לאחר שנשאה [ושלא כדעת רש"י], יאמרו הרואים שאם חייבו חליצה אחרי שנשאה, זהו משום שעמדו חכמים על הדבר וידעו שנפל הוא וחייבת חליצה, ויבואו להתיר חלוצה לכהן (תוס' ביבמות כד, א ד"ה וספק).

אָמֵר לִיָּה שְׂרִיתוּהָ, התרתם את אשת הכהן בלא חליצה ועברתם על דברי רשב"ג שחוששים שמא נפל היה, ואם כן צריכה חליצה (רש"י). ויש שפירש, שבודאי האמת היה שרבה אמר בבוקר שהיא מותרת בלא חליצה, וגם רב שרביא לא חשד את רבינא שהיא משקד, אלא סבר רב שרביא שרבה לא חזר בו, כי אם היה חוזר בו היה אומר זאת מפורש, אבל כאן שביליה אמר שצריכה חליצה ובבוקר אמר שאינה צריכה חליצה, סבר רב שרביא שרבה מסופק בדין זה, ומחמת הספק אמר פעם כך ופעם כך, ומחמת כן שרבה הסתפק עלינו להחמיר ולהצריכה חליצה מספק, אבל רבינא סבר שרבה חזר בו וקבע להלכה בבוקר שאינה חולצת, ואם כן אינה צריכה חליצה אפילו מספק (פרי צדיק [לרבי צדוק מלובלין] בשלח יד).

יְהֵא רְעוּא דְתִשְׁרוּ תְרַבָּא, אין הפירוש שקילל חלילה רב שרביא את רבינא שיכשל בדבר הלכה ויטעה אחרים, להכשילם באיסור חמור כזה, אלא התפלל עליו שיטעה להתיר דבר שאיסורו ידוע לכל, ועל ידי זה יזהרו ושואלו מלסמוך על שאר הוראותיו ללא